

Friherrinna varit att citera, är *Afskedsbugning* icke till finnas. Det sednare ordet hade onekligen bättre försvarat sin plats i ordboken.

Citationerna — ehuru i allmänhet af stort värde och gagn och fördelaktigt vittnande om förf:ns mångsidiga kunskap — vittna dock i enskilda fall om ensidighet. En och annan författare, utan rykte för något godt eller snillrikt arbete, citeras stundom. För läkarevetenskapen har förf., snart sagdt till sitt enda orakel, Hartman; — i matlagningskonst har han deremot två: Björklund och Nylander. Deras tidt och ofta förekommande namn, t. ex. bredvid namnet Berzelius, förefaller nästan litet komiskt, ehuru vi, å andra sidan, äro långt ifrån att bestrida dem högsta auktoritet i »hvardagslifvets kemi», den högst vigtiga och allmänna matlagningsvetenskapen. Finnas emedlertid många namn i ordboken, hvilkas eterniserande vi aldrig tänkt oss, hafva vi deremot hittills förgäfves sökt efter ett — som framför de flesta der borde hafva fått sin plats: vi mena Atterbom. Få skriftställare, om någon, hafva så lyckligt som Atterbom funnit rent fosterländska uttryck, der sådana förut saknats, och der många ännu saknas, i följe af fördom mot »Vägbrytare» och i följe af oförmåga att skilja guld från detsamma å ort och ställe alltid omgifvande slagg. Förf. (icke Dalin) har upptagit *Afglans**) efter Wallin. Studera Atterbom, i dennes skrifter från 1820-talet, och förf. skall mer än en gång se en afglans af ett stort och ädelt snille — — till fromma för den nu anmälda Ordboken, till hvilken vi önske förf. framgång och den läsande allmänhetens bevägenhet! — dt —

V. *Siljeströms Lärobok i geometrien till folkskolornas tjänst.* Stockholm 1867.

Med synnerlig glädje helsa vi detta arbete välkommet i våra folkskolor. Genom geometriens införande i dessa blir efterhand hela massan af vårt folk i tid öfvadt att tänka följdriktigt. Då man pædagogiskt studerar geometrien, förvärfvar man sig inom kort en viss färdighet att lösa problemer. Denna förmåga alstrar förtroende till ens eget förstånd, så att man dels granskar noga hvad man hör och ser, innan man dömer och handlar, dels ej fruktar att höra sina egna åsigter och påståenden diskuteras, och att gifva med sig, om man ser sig öfverbevisad. Så stort inflytande på karakteren har förmågan att se hvad som är sannt och hvad som icke är sannt. När härtill kommer geometriens prak-

*) Vi anföra icke detta ord såsom prof på »rent fosterländska uttryck». Ref. Anm.

tiska nytta, kan man ej nog uppskatta vigten af denna vetenskaps upptagande såsom läroämne i våra skolor.

Vi kunna derföre ej annat än på det högsta gilla den stränghet, som förf. ådagalägger i sina bevis för de i andra afdelningen förekommande satserna, på samma gång som vi äro tack samma för att han framställt de viktigaste satserna om kroppar och plana figurer, så godt man kan göra, då man ej får stödja sig på större förkunskaper.

Som bekant, använder Euklides om hvar andra problem och theorem. I sina bevis drager han ej en linie eller delar en vinkel, eller med ett ord begagnar sig af någon konstruktion, utan att förut hafva visat, huru denna konstruktion utföres. Herr Siljeströms lärobok består deremot, kan man säga, nästan endast af theorem. Lösning af problem blir ej annat än en praktisk användning af de satser, hvilkas sanning man förut lärt sig inse. Naturligtvis är Euklides' method, att aldrig använda en konstruktion utan att förut hafva visat, huru den sker, vetenskapligt riktig. Den har dock den olägenheten, att den leder till en tröttande utförlighet. För att inse sanningen af en sats är det nemligen ej nödvändigt att konstruktionen är gjord noggrant, blott man vet att den är möjlig. Så. t. ex. om man vid bevisandet af ett theorem skulle behöfva dela en vinkel i tre lika stora delar, kan man mycket väl tänka sig dessa linier dragna, ehuru man ej kan visa förfaringssättet för dessa liniers uppritning. Derföre får man i Siljeströms arbete se satser så lydande: »man kan genom en punkt draga en linie parallel med en gifven rät linie». »Genom en punkt kan ej mer än en rät linie dragas parallel med en gifven rät linie». Genom en punkt kan ej mer än en rät linie dragas vinkelrät mot en annan rät linie. Med sådana satser förutskickade begagnar sig sedan förf. i sina bevis af konstruktioner sådane som: drag genom punkten A en linie parallel med linie BC, vinkelrät mot linien BC o. s. v. utan att ha visat, huru detta går till.

Lärobokens första afdelning utgöres af en åskådningsgeometri i två och tre dimensioner, dess andra afdelning innehåller ungefärligen de i Euklides' första och tredje böcker förekommande theorem, ordnade efter innehållet: det första kapitlet handlar om räta linier och vinklar, det andra om trianglar, det tredje om parallelogrammer, det fjerde om cirklar. Den tredje afdelningen eller tillämpningarne bestå dels af de i Euklides' fyra första böcker förekommande rent geometriska problem, dels af analytiskt geometriska problem (om beräkandet af ytan af en kvadrat, parallelogram, cirkel, klot, cylinder o. s. v. eller af kubikinhållet af ett klot, en kon m. m.). Fjerde afdelningen — geometrisk proportionslära — motsvarar Euklides' femte och

sjette böcker. Hela boken har ett omfång af omkring tre och ett halft ark.

Följande anmärkningar anse vi oss böra göra.

1. Vid den svåra läran om parallela linier, hvilken förf. för öfrigt löst på ett tillfredsställande sätt, drager förf. (sats 14) från en gifven punkt en linie, som med en annan linie skall bilda en vinkel lika stor med en gifven vinkel, utan att förut ha visat möjligheten häraf.
2. I satserna 18 och 19 påstår förf. att den vinkel, hvars ben äro parallela med eller vinkelräta mot hvar sitt af en annan vinkels ben, är lika stor med denna. Förf. har här uteglömt den andra möjligheten, att de kunna vara supplementvinklar.
3. I thesen till den 30:de satsen bör stå »lika stora med hvar sin af två lika belägna vinklar»; och i thesen till den 31:e: »och två af de öfriga sidorna AC, DF (en i hvardera triangeln) sinsemellan äro lika stora».
4. Beviset för den 47:de satsen förutsätter kännedomen om vinklar större än 2 räta, ifall nemligen periferivinklarne och således äfven medelpunktsvinklarne stå på bågar större än halfva periferien. Några sådana vinklar har förf. i det föreg. ej omnämnt.
5. Det trettonde problemet löses enklare genom att sammanbinda ändpunkterna af den gifna vinkelns ben, upprita på den gifna linien en triangel likvinklig med den nyss erhållna triangeln samt omkring den så erhållna triangeln omskrifva en cirkel.
6. Problemerkona 26, 29, 30 förutsätta, att man kan upprita hvarudana vinklar som helst. Läran om vinkelmått förekommer dock först i det följande kapitlet.
7. Att man utan svårighet kan se att talet π ligger emellan 3 och 4, genom att jemnföra periferien med den i densamma inskrifna sexhörningen och omskrifna fyrhörningen, anse vi att förf. bort omtala.
8. Vid uppmätningen af en kons bugtiga yta säger förf., att den kan anses såsom en *triangel*. Detta är visserligen rätt. Vi anse dock pædagogiskt riktigare att säga, att den kan anses såsom en *sektor*.
9. Enär förf. i sitt bevis för satsen att trianglar, som hafva lika höjder, förhålla sig till hvarandra som deras baser, utgår från den förutsättningen (eller åtminstone ej låter den studerande veta annat än) att trianglarnes baser hafva ett gemensamt mått, kan så väl denna sats som alla de följande satserna i detta kapitel flyttas in på sina behöriga ställen i andra afdelningen, så att t. ex. man derstädes kunde haft en sats så lydande: »om två trianglar ha samma höjd,

och den enas bas är $\frac{2}{3}$, $\frac{3}{4}$, o. s. v. af den andras bas, så är ock den förra triangeln yta $\frac{2}{3}$, $\frac{3}{4}$, o. s. v. af den andra triangeln yta«. Härigenom skulle de i bokens sista kapitel förekommande satserna utan tvifvel långt klarare och snabbare uppfattats, samt konstruktionen och beräkningen af den tredje afdelningens problemers betydligt underlättats.

Vid betraktande af bokens goda egenskaper i dess helhet tillägga vi ej åt dessa anmärkningar någon större betydelse. Förf. har genom utgifvandet af detta arbete ökat den tacksamhetsskuld, i hvilken vårt fosterland redan förut står till honom för hans förtjänster om undervisningen. *F. W. HULTMAN.*

VI. *Anteckningar i Fransk Språklära af M. S.*

Instämmande med författaren af dessa anteckningar, att E. M. Oldes Franska Språklära, ehuru särdeles innehållsrik, kunde vinna genom omställning och omarbetning af ett och annat, vilja vi, på några få undantag när, gifva full rättvisa åt detta lilla försök att på ett åskädligare sätt framställa partitiva ställningen, determinativ-pronomen och de oregelbundna verberna.

De få anmärkningar, vi mot dessa anteckningar vilja göra, inskränka sig till följande:

Sid. 3. Uttrycket (*utan tillägg*) torde med fördel kunna utbytas mot (*utan artikel*).

Sid. 4. Den på denna sida efter b) förekommande anmärkningen bör tillämpas på alla tre reglerna a), b) och c).

Sid. 5. »Anm. Detta pronomen etc.« Denna anmärkning torde icke nog tydligt förklara bruket af *celui* i st. f. upprepadt substantiv framför en régime indirect med *de*.

Sid. 6. *Celui-là*=den. Någon förklaring, när och huru *ceui-la* skall som determinativ-pronomen användas, finnes icke.

Hvad slutligen indelningen i svag och stark konjugation beträffar, nödgas vi opponera oss emot densamma, åtminstone efter de grunder, författaren uppställt. Förf. säger sid. 7: »Verberna på — *er* (Svaga Konjugationen). För att bilda hvilken form som heldst af ett verb på — *er*, behöfver man blott veta Infinitiven *). Man borttager Infinitivens ändelse (— *er*) och sätter i dess ställe ändelsen för det ord **), man vill säga. Den delen af verbet, som står framför ändelsen och som alltid förblir oförändrad, kallas *stam*. I verbet *bless* är således *bless* *stam*. För vår del kunna vi icke finna, att stammen i de oregelbundna verberna på — *ir* och — *re* någonsin eller på minsta sätt under böjningen förändras. De flesta grammatici tala icke

*) Förmodligen afven de ändelser som skola fogas till stammen?

***) Förmodligen: den verbalform etc.